אגודת חוקרי צבא-חברה בישראל
The Association of Civil-Military studies in Israel

אוניברסיטת אריאל בשומרון

סקר יחסי צבא-חברה בישראל לאור החקיקה המשפטית

ספטמבר 2023

מצגת זו הוכנה על ידי חברי אגודת חוקרי צבא חברה בישראל:

פרופסור עוזי בן-שלום, ד"ר איתמר ריקובר וד"ר אסף מלחי.

המצגת הוצגה במסגרת כנס האגודה בנושא '**צבא-פוליטיקה-אזרחות בעידן של משבר**'
שהתקיים בתאריך 10 בספטמבר 2023

כללי ושיטה

מטרה: תמונת מצב לגבי תפיסות על צה"ל והמשטרה לאור החקיקה המשפטית.

שיטה :

- **סקר עמדות מקוון** בקרב מדגם מקרי ומייצג של תושבי ישראל המתגוררים בישובים יהודיים. הנתונים נאספו בהתאם להזמנת יו"ר האגודה, פרופסור עוזי בן-שלום מאוניברסיטת אריאל, על ידי חברת "מידע שיווקי" (CI).
- **שיטת איסוף** : פאנל מקוון.
- **מדגם** : נאספו 1009 ראיונות. טעות הדגימה המרבית : 3.1%+-. הנתונים שוקללו לפי זיקה לדת.
- **מועד איסוף:** הנתונים נאספו בין 6.8.2023-1.8.2023.

מאפיינים סוציו-דמוגרפיים של המשיבים

גיל

מגדר

שירות צבאי

השקפה פוליטית

יותר מתנגדים מתומכים לחקיקה המשפטית

(באיזו מידה אתה תומך ברפורמה המשפטית? אחוזים)

מידת התמיכה / התנגדות לחקיקה המשפטית בהתאם לעמדות פוליטיות ורקע

האמון המוצהר בצה"ל גבוה כבעבר יחס ביקורתי כלפי המשטרה, כבעבר

האמון המוצהר בצה"ל גבוה בלי קשר לעמדות כלפי החקיקה המשפטית

הבדלים ברמות האמון כלפי המשטרה בהתאם לעמדות כלפי החקיקה המשפטית

חרדים פחות מאמינים בגופי בטחון - הבדלים באמון במשטרה לפי זיקה לדת

גם היום, האיום הביטחוני והאתוס הביטחוני הם מעצבים מרכזיים של האמון בצה"ל

ערך השירות בציבור היהודי עדיין דומיננטי

רוב מכריע (כשני שליש מהמשיבים) סבורים כי כולם צריכים לשרת בצה"ל, השירות הצבאי הוא כרטיס כניסה לחברה. יותר ממחצית מהמשיבים כועסים על מי שאינו מתגייס.

לצד האמון הגבוה, קיימים חששות כבדים

החקיקה, והמחאה בעקבותיה, נתפסות על ידי רוב הציבור **כבעלות פוטנציאל לפגיעה במעמד צה"ל והמשטרה**

באיזו מידה יכולה המחאה נגד החקיקה המשפטית להשפיע על מעמד צה"ל והמשטרה בחברה?

המתנגדים לחקיקה סבורים שהרפורמה פוגעת במעמד גופי הביטחון – בהשוואה לתומכים

כיצד לדעתך משפיעה החקיקה המשפטית על מעמד צה"ל / המשטרה בחברה?
(בהתאם לתמיכה/ התנגדות לרפורמה)

ישנם הבדלים ניכרים בהערכת מידת הפגיעה בגופי הביטחון לפי רמת הדתיות בציבור היהודי

(כיצד השפיעה החקיקה על מעמד... אחוז הסבורים שבאופן שלילי, לפי רמת הדתיות)

עמדות כלפי החקיקה

(האם תומך ברפורמה המשפטית? פרופיל)

		תומך ברפורמה	לא תומך ולא מתנגד	מתנגד לרפורמה
כלל המדגם		**30%**	**21%**	**47%**
הכנסה	מתחת לממוצע	33%	26%	41%
	ממוצע	29%	16%	55%
	מעל הממוצע	28%	16%	56%
השכלה	עד תיכון	36%	27%	38%
	על תיכון	32%	18%	51%
	BA	23%	19%	58%
	PhD ,MA	28%	6%	66%
שירת בצה"ל	כן	26%	17%	56%
	לא	40%	26%	33%

צעדי המחאה של אנשי המילואים כנגד הרפורמה המשפטית נתפסים **כלא לגיטימיים**. עם זאת, יש מיעוט משמעותי (כרבע מהמשיבים) התומכים בצעדים אלו.

(מה **אופני המחאה הלגיטימיים למשרתי מילואים?** אחוזים)

בקרב **אוכלוסיות המשרתות בשכיחות גבוהה – יותר "סבלניים" כלפי שימוש במילואים** כחלק מהמחאה.

(מה **אופני המחאה הלגיטימיים למשרתי מילואים? אחוז המשיבים שלא לגיטימי,** לפי תמיכה ברפורמה)

כמחצית (54% מול 20%), מהציבור סבור שבכירי צה"ל מתנהלים באופן שקול בנוגע לצעדי החקיקה והשלכותיה, בהשוואה לפחות משליש מהציבור הסבור כך בנוגע לבכירי המשטרה

(ישנם חילוקי דעות לגבי הערכת התנהלות בכירי המשטרה)

אגודת חוקרי צבא-חברה בישראל

אוניברסיטת אריאל בשומרון

פיצול בהערכת גופי הביטחון?

(בכירי צה"ל \ משטרת ישראל מתנהלים באופן נכון ושקול בנוגע לחקיקה המשפטית והשלכותיה, אחוז הסבורים שבאופן חיובי, לפי תמיכה ברפורמה)

ממצאים מרכזיים

עמדות כלפי גופי בטחון (מי יודע מה יקרה אחרי ספטמבר...)

- גם היום, **קיים אמון גבוה מאוד בצה"ל** (86% מהמשיבים). כשלושה רבעים 73% מהמשיבים סומכים על שיקול הדעת של המפקדים הבכירים בצבא.
- האמון הגבוה בצה"ל – מתקיים בקרב כל שכבות האוכלוסייה.
- אמון נמוך בהרבה במשטרה (39%). האמון במשטרה גבוה מעט יותר בקרב מסורתיים ותושבי הפריפריה.
- **אתוס הביטחון עדיין כאן** : שלושה רבעים (75% מהמשיבים* סבורים כי ישראל לא הייתה שורדת ללא צבא חזק, הרוב גם מצדיקים השקעה כלכלית-תקציבית בצבא.
- **ערך השירות עדיין כאן** : כשני שליש מהמשיבים סבורים כי כולם צריכים לשרת בצה"ל, ושהשירות הצבאי הוא כרטיס כניסה לחברה. קיים כעס על מי שלא מתגייס ומשרת.

ממצאים מרכזיים

עמדות ותפיסות בנוגע לחקיקה המשפטית

- **יותר מתנגדים מתומכים:** כמחצית מהמשיבים (47%) מתנגדים לרפורמה. כרבע (26%) השתתפו במחאה פעם אחת לפחות. כשליש בלבד מהציבור תומך ברפורמה.
- **כשני שליש סבורים כי הרפורמה משפיעה לרעה** על מעמד צה"ל והמשטרה.
- ככל שמתנגדים יותר לרפורמה כך סבורים יותר שהשפעתה על גופי הביטחון היא רעה.
- 54% סבורים כי **בכירי צה"ל מתנהלים באופן שקול ונכון מול הרפורמה**. רק 30% סבורים כך לגבי המשטרה.
- **המתנגדים לרפורמה המשפטית מעריכים הרבה יותר את התנהלות השקולה של בכירי צה"ל בהשוואה למתנגדי הרפורמה. להיפך מול המשטרה!**

ממצאים מרכזיים

מחאת המילואים

- **כל אמצעי המחאה של משרתי המילואים בהקשרי אי התייצבות לשירות** (מאיום לסירוב שירות ועד אי התייצבות לצו-8) **נתפסים לרוב כלא לגיטימיים**. עם זאת, קיים מיעוט משמעותי (כרבע מהמשיבים), שמצדיק אותם ורואה בהם צעדי מחאה ליגיטימיים.
- **60% סבורים כי מחאת המילואים משפיעה לרעה** על צה"ל.
- **פערים רבים בהערכת התנהלות מול הסרבנות בין קבוצות אוכלוסייה שונות**, כאשר ככל שדתיים יותר, תומכים יותר ברפורמה, ימנים יותר – כך יותר מתנגדים לצעדי המחאה.
- ציפייה להתנהלות מתונה של צה"ל כלפי איום בסרבנות (60% סבורים כי צריך לטפל באמצעות שיחות או להבליג), מול שיעור גבוה (56%) המצפים לסנקציה משמעותית בתגובה לאי התייצבות.

תובנות מרכזיות

האמון נשמר, לצד חשש לפגיעה במעמד גופי הביטחון:

למרות המחלוקת הכבירה, אמונות מרכזיות בחברה הישראלית כלפי צה"ל, תפיסת האיום וערך השירות הצבאי – (עדיין?...) לא השתנו באופן דרמטי.

האמון המוצהר בצה"ל גבוה לפחות כמו בעבר.

- גם היום, **האיום הביטחוני והאתוס הביטחוני הם מעצבים מרכזיים של האמון בצה"ל.**
- **פער בין השיח הפוליטי-תקשורתי-אינטרסנטי לדעת הקהל ?** פער בין השיח בתקשורת לבין יציבות (נוכחית) בעמדות הציבור כלפי ביטחון ומוסדות הביטחון.
- **האם היכולת של המחאה להשפיע מהותית על האמון בצה"ל מוגבלת, למרות החששות?**

חששות כבדים: הרפורמה (והמחאה בעקבותיה) נתפסות על ידי רוב הציבור **כבעלת פוטנציאל לפגיעה במעמד צה"ל והמשטרה.**

תובנות מרכזיות

כל אמצעי מחאה בהקשרי קריאה לסרבנות של משרתי המילואים נתפסים לרוב כלא לגיטימיים, עם זאת, יש מיעוט משמעותי שמקבלים אותן בהבנה.

- לצד **סלחנות יחסית כלפי איומי אי התייצבות**, שיעור גבוה סבור שיש לנקוט **בסנקציות משמעותיות לאי התייצבות בפועל.**
- דווקא בקרב **אוכלוסיות המשרתות בשכיחות גבוהה – יותר "סבלניים" כלפי שימוש במילואים** כחלק מהמחאה.

בקרב מתנגדי הרפורמה: ייצוג יתר למשרתים בצה"ל.

פיצול בהערכת גופי הביטחון? בעוד שמתנגדי הרפורמה מעריכים יותר מהמתנגדים והניטרליים את פעילות מפקדי צה"ל מול המחאה, הם מעריכים פחות את פעילות המשטרה.

מחקרי המשך

- תפיסת הביטחון – לעומת תפיסת הצבא (האם אלו קונסטרוקטים מובחנים?)
- יש לבצע ניתוח עומק של הזיקה בין עמדות כלפי מיליטריזם ותפיסת ארגוני הביטחון – כאשר עמדות כלפי ההפיכה מהוות גורם מתווך
- עמדות החרדים והנוער הערבי כלפי מכלול תחומי צבא-חברה (האם הציבור החרדי חושב באופן קרוב יותר לציבור הדתי לאומי?)
- פרופילים דמוגרפיים-פוליטיים
- הצגת תמונת מצב אמינה לפני הציבור ומקבלי ההחלטות וכן, החוקרים מכל הדיסציפלינות
- פיתוח מדדי אמון מורכבים יותר – הכוללים מצרף של גורמים בתחומים שונים ומעקב אורכי – לאור השתנות המצב (כולל מדדי התנהגות ביחס לגיוס)